

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร ปีงบประมาณ ๒๕๖๓ รอบที่ ๑
ประเด็นที่ ๗ : Area base : Health literacy

ประเด็นตรวจราชการ : Health literacy ในผู้ป่วย NCDs

หัวข้อ / ตัวชี้วัด : ความรอบรู้สุขภาพของผู้ป่วย NCD เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๐

๑) เป้าหมาย และผลงาน

เป้าหมาย : ๑. ความรอบรู้สุขภาพของผู้ป่วย NCD เพิ่มขึ้น ร้อยละ ๑๐

๒. มีนวัตกรรม Digital Technology/AI ที่ใช้งานได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ

๓. อัตราการควบคุมโรคได้ในผู้ป่วย เบาหวาน ความดันโลหิตสูง เพิ่มขึ้น

ผลงาน : ๑. อยู่ระหว่างการติดตามผลลัพธ์

๒. คลินิกส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ ๑ เชียงใหม่ พัฒนา application “My Health”

๒) สรุปสถานการณ์

ในปี พ.ศ ๒๕๖๐ – ๒๕๖๓ จำนวนผู้ป่วยโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง ของเขตสุขภาพที่ ๑ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี โดยพบผู้ป่วยเบาหวาน จำนวน ๒๖๔,๒๐๓ ราย ๒๘๐,๔๔๐ ราย ๒๙๒,๕๔๑ ราย และ ๒๙๕,๖๗๗ ราย โดยมีอัตราการควบคุมโรคได้ คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๙๓, ๒๑.๒๔, ๒๒.๓๘ และ ๑๓.๙๗ ตามลำดับ ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง จำนวน ๗๑๑,๙๘๘ ราย ๗๔๔,๙๙๓ ราย ๗๖๗,๕๒๔ ราย และ ๗๗๕,๑๐๖ ราย โดยมีอัตราการควบคุมโรคได้ คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๔๘, ๓๕.๓๙, ๓๘.๔๕ และ ๒๔.๐๗ ตามลำดับ (ข้อมูล HDC ณ ๓๑ มี.ค ๒๕๖๓) ซึ่งอัตราการควบคุมโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูงในทุกจังหวัด ยังไม่ได้ตามเป้าหมาย (ยกเว้น จ.น่านที่อัตราการควบคุมโรคความดันโลหิตสูงปีงบประมาณล่าสุด ๒๕๖๒ ได้ร้อยละ ๕๐.๓๒ ซึ่งเกินเป้าหมายเล็กน้อย)

สสจ.ทุกจังหวัด มีคณะกรรมการรับผิดชอบและมีการขับเคลื่อนการดำเนินงานองค์กรรอบรู้สุขภาพไปในระดับหนึ่งแล้ว ส่วนในรพ.จังหวัด มีเพียงบางรพ. เช่น รพ.น่าน รพ.แพร่ รพ.ลำปาง และ รพ.ลำพูน ที่มีการดำเนินงานองค์กรรอบรู้สุขภาพ

ในบางจังหวัดมีชุมชนที่เข้มแข็งและมีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้ป่วย NCDs สามารถดูแลตนเองในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง เช่น จ.พะเยา มีต้นแบบชุมชนรอบรู้สุขภาพที่อ.แม่ใจ, จ.น่าน มีชุมชนจัดการโรค DM/HT แบบมีส่วนร่วม อ.ท่าวังผา และ Line group ชมรมผู้ป่วยDM คปสอ.ทุ่งช้าง จ.ลำปาง มีโครงการร้านเครื่องดื่มหวานน้อยสำเร็จ ร้านอาหาร/ก๋วยเตี๋ยวเค็มน้อย และหนึ่งรพสต. หนึ่งชมรมออกกำลังกาย

รพ.จังหวัด มีการจัดบริการการดูแลรักษาผู้ป่วย NCDs ที่มีผู้รับผิดชอบโดยตรง และให้การดูแลโดยทีมสหสาขาวิชาชีพ มีแนวปฏิบัติ การดูแลรักษา การส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ และการส่งต่อ ตามแนวทางของ Service plan มีระบบการให้ข้อมูลสุขภาพแก่ผู้รับบริการแตกต่างกัน ตลอดจนมีการแยกให้บริการคลินิก NCDs มากกว่า 2 คลินิก (คลินิกในแผนกอายุรกรรม คลินิกเวชกรรมสังคม ศสม.หรือรพ.สต.ที่ดูแล) จากการลงนิเทศพบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการใน คลินิกNCDs หลายแห่งยังไม่ค่อยเข้าใจในแนวคิดของ Health literacy(HL) ทำให้ไม่สามารถประยุกต์ใช้แนวคิดของ HL เข้ากับงานประจำได้ มีการให้สุศึกษาทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม โดย

พยาบาลcase manager โภชนากร หรือนักศึกษา แต่ยังครอบคลุมผู้รับบริการที่ควบคุมโรคได้ไม่ดีเพียงบางส่วน (ด้วยข้อจำกัดเรื่องจำนวนบุคลากรเทียบกับจำนวนผู้รับบริการ) การให้สุขศึกษาส่วนใหญ่ยังเน้นการให้ข้อมูล/ความรู้ จากเจ้าหน้าที่เพียงด้านเดียว ใช้เวลานาน (ตั้งแต่ 20-60 นาทีต่อคน) ขาดการมีส่วนร่วมในการวางแผนการดูแลตนเองของผู้ป่วย ซึ่งอาจเป็นผลให้แผนการดูแลไม่ตรงกับประเด็นที่เฉพาะเจาะจงกับผู้ป่วยรายบุคคล แต่ก็พบว่าบางแห่ง เช่น NCDs แผนกอายุรกรรม ของรพ.แพร่ รพ.น่าน รพ.ลำปาง และ จ.แม่ฮ่องสอน ที่มีการดำเนินกิจกรรมวางแผนการดูแลตนเองของผู้ป่วย ที่สอดคล้องกับหลักการของ Ask me 3 แต่ส่วนใหญ่ยังไม่มีพบกระบวนการของ Teach Back อันเป็นกระบวนการสำคัญ ที่พอจะประเมินได้เบื้องต้นว่าผู้รับบริการมีความเข้าใจอย่างน้อยเพียงใด และยังไม่พบ สิ่งแวดล้อม / กลไก ที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เอง หรือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกันเองของผู้รับบริการ

เบื้องต้นทางทีมนิเทศได้เข้าไปร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำเสนอแนวทางการสร้าง HL ให้กับผู้รับบริการในคลินิก NCDs โดยให้เริ่มจากคลินิกที่มีความพร้อมก่อน และเริ่มในกลุ่มของผู้รับบริการที่ควบคุมได้ไม่ดีก่อน แล้วจึงขยายผลไปยังผู้รับบริการกลุ่มอื่นๆ ต่อไป

๓) ปัญหา/จุดร่วมที่สะท้อนปัญหา หรือความเสี่ยงต่อความสำเร็จของงาน

๑. ผู้บริหาร/หัวหน้างาน ยังให้ความสำคัญค่อนข้างน้อยกับการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในผู้ป่วยเบาหวานและความดันโลหิตสูง

๒. เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และทีมสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง มีทัศนคติที่ดีในการให้บริการ แต่ยังมีความเข้าใจและประสบการณ์ค่อนข้างน้อยในประเด็นการสร้างความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพให้กับผู้รับบริการ

๓. ขาดแกนนำในหน่วยงาน (Change Agents) ในการประยุกต์ และขับเคลื่อนการสร้างความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพ

๔. ความพร้อมในการจัดสิ่งแวดล้อม/บรรยากาศ ที่เอื้อต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยในครอบครัวและชุมชน

๔) ข้อเสนอเชิงนโยบาย/ข้อเสนอเพื่อปรับปรุงพัฒนา

๑. ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการและทีมผู้รับผิดชอบโดยตรงในประเด็นการสร้างความรู้รอบรู้สุขภาพแก่กลุ่มผู้ป่วยNCDs ทั้งในระดับ สสจ รพ.ศูนย์/รพ.ทั่วไป และใน รพ.ชุมชน โดยอาจเป็น จนท. ผู้รับผิดชอบงาน NCDs อยู่เดิม ร่วมกับ ผู้รับผิดชอบงาน HLO ของหน่วยงาน

๒. กรมอนามัย/ศูนย์อนามัย พัฒนาคู่มือ/สื่อ หรือหลักสูตร เพื่อพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในประเด็นของ Ask me๓ / Teach back เขตสุขภาพที่ ๑ สนับสนุนงบประมาณในการจัดเวทีประชุม แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพเจ้าหน้าที่ หลังจากที่ได้ทดลองใช้กระบวนการ Ask me ๓ และ Teach Back เป็นระยะเวลาหนึ่ง

๓. สนับสนุนให้มี กลุ่ม/ชมรมสุขภาพ ในชุมชน เพื่อผลักดันให้มีการจัดสิ่งแวดล้อม หรือกิจกรรม ที่เอื้อต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของสมาชิกในกลุ่ม ตลอดจนสนับสนุนและติดตามให้ผู้ป่วยได้เข้าไปเป็นสมาชิกของชมรมสุขภาพในชุมชนนั้นๆ

๕) ปัจจัยความสำเร็จ

๑. ผู้บริหาร /หัวหน้างาน ให้ความสำคัญและสนับสนุนการสร้างความรู้ด้านสุขภาพ เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในผู้ป่วยเบาหวานและความดันโลหิตสูง และมีการแต่งตั้งทีมผู้รับผิดชอบโดยตรงในประเด็นดังกล่าว

๒. เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และทีมสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้องมีทักษะและศักยภาพ ในการให้ข้อมูลเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และมีส่วนร่วมในการประยุกต์/ออกแบบระบบ เพื่อสร้างความรู้ด้านสุขภาพให้กับผู้รับบริการ

๓.ชุมชน / ครอบครัว มีส่วนร่วมในการ จัดสิ่งแวดล้อม และ บรรยากาศที่เอื้อให้ผู้ป่วยสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ได้อย่างสะดวกและยั่งยืน

๖) ประเด็นที่ควรกำกับติดตามการตรวจราชการ รอบ ๒

๑. การประเมินตนเอง ด้วยแบบประเมิน HLO ๑๐ ข้อ ของคลินิก NCD
๒. การประเมินตนเอง ด้วยแบบประเมิน HLO ๑๐ ข้อ ของ Non - health sector อย่างน้อยจังหวัดละ ๑ แห่ง
๓. มีการใช้แบบประเมินพฤติกรรมสุขภาพ เพื่อค้นหาพฤติกรรมเสี่ยงที่เป็นปัญหาของผู้รับบริการ
๔. จำนวนบุคลากรที่ใช้กระบวนการ Ask me -๓ /Teach back ในการวางแผนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้รับบริการ
๕. จำนวนผู้ป่วย NCD ได้รับคำแนะนำตามแนวทาง Ask me -๓ Teach back
๖. จำนวนผู้ป่วย NCD ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่ม/ชมรมสุขภาพของชุมชน

ผู้รายงาน นายแพทย์ชูชาติ วิสัยพรหม นายแพทย์ชำนาญการ
นายแพทย์ภาคภูมิ ตันแสงทอง นายแพทย์ชำนาญการ
วัน/เดือน/ปี ๒๐ เมษายน ๒๕๖๓
E-mail : ๑. Vchuchatg@gmail.com
๒. kengpakpoom๑๒๐@gmail.com